

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА З ОСНОВ ТЕХНОЛОГІЙ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

УДК 371.2+371.3

Юлія Гвоздецька, аспірантка Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА З ОСНОВ ТЕХНОЛОГІЙ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Стаття присвячена проблемі формування фахової компетентності викладача з основ технологій харчових виробництв у вищому навчальному закладі. Проаналізовано вимоги до підготовки викладача з основ технологій харчових виробництв. Визначено основні компоненти фахової компетентності майбутнього викладача з основ технологій харчових виробництв.

Ключові слова: компетентність, фахова компетентність, викладач, професіоналізм.

Лит. 7.

Юлия Гвоздецкая, аспирантка Уманского государственного педагогического университета
имени Павла Тычины

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ИЗ ОСНОВ ТЕХНОЛОГИЙ ПИЩЕВЫХ ПРОИЗВОДСТВ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Статья посвящена проблеме формирования профессиональной компетентности преподавателя из основ технологий пищевых производств в высшем учебном заведении. Проанализированы требования к подготовке преподавателя из основ технологий пищевых производств. Определены основные компоненты профессиональной компетентности будущего преподавателя из основ технологий пищевых производств.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, преподаватель, профессионализм.

Juliya Hvozdecka, Postgraduate student of
Uman State Pedagogical University by P. Tychna

FORMING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHER IN BASES OF TECHNOLOGIES OF FOOD PRODUCTION AT HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

The article is devoted to the problem of forming the professional competence of teacher in bases of technologies of food production in higher educational establishment. Requirements are analysed the training of teacher in bases of technologies of food production. Certainly basic components of professional competence of future teacher in bases of technologies of food production.

Keywords: competence, professional competence, teacher, professionalism.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, викликали пошук ефективних шляхів перетворення різних сторін життя суспільства, його соціальних інститутів, у тому числі і системи вищої освіти. Сучасна вища школа України орієнтується у своєму розвитку на якісну підготовку фахівця, закладає фундамент майбутньої професії, формує його менталітет, розвиває творчі здібності, забезпечує професійну мобільність і конкурентоспроможність. Адже сьогодні існує об'єктивна потреба в компетентних кадрах, здатних творчо організувати освітній процес в конкретних соціально-економічних умовах, що уміють швидко орієнтуватися в інформаційному полі, самостійно удосконалюватися і розвиватися.

Проблема розвитку фахової компетентності

викладача з основ технологій харчових виробництв в умовах технологізації та інформатизації суспільства набуває особливої актуальності. Сучасному викладачеві необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умови високого рівня фахової компетентності, наявності розвинених професійних здібностей. Ця проблема зафіксована у державній національній програмі "Освіта", де наголошується, що один з головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності "підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня" [1]. На перший план виступає не формальна приналежність до професії, а фахова компетентність, тобто відповідність фахівця вимогам професійної діяльності.

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА З ОСНОВ ТЕХНОЛОГІЙ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що в наукових пошуках вітчизняні та зарубіжні дослідники все частіше звертають увагу на проблематику фахової підготовки викладача. Розробці теоретико-методологічних підстав підготовки майбутнього викладача, становлення його як компетентного фахівця-професіонала присвячені роботи А. Грітченка, Р. Гуревича, І. Андрощук, О. Самойленка, та зарубіжних учених В. Блума, Д. Брунера, Н. Кантора, Х.Р. Стернера, Д. Елкінда та ін. Професійна компетентність викладача розглядається у працях Е. Врублевської, Ю. Койнова; психолого-педагогічна компетентність висвітлена у працях Н. Іванищева, Т. Маркіна, С. Молчанова; дослідженням комунікативної компетентності займалися В. Кашницький, Г. Кудрявцева, Д. Осягин, Е. Прозорова; соціально-психологічна компетентність розглядається Л. Берестовою; фахова компетентність викладача спеціальних дисциплін висвітлена у працях С. Демченка, Ю. Торби, Н. Сичавської. Проте необхідно зазначити, що незважаючи на наявність численних досліджень, такі питання як формування фахової компетентності викладача з основ технологій харчових виробництв у вищому навчальному закладі залишилися поза увагою дослідників.

Мета статті – проаналізувати стан проблеми формування фахової компетентності викладача з основ технологій харчових виробництв у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу: Сьогодні досить часто якість професійно-педагогічної підготовки майбутнього викладача з основ технологій харчових виробництв розглядається через поняття “фахова компетентність”. У сучасній системі освіти невід’ємною якістю викладача має бути його фахова компетентність, тобто “обізнаність і авторитетність в тій або іншій сфері його діяльності”. Сучасний викладач з основ технологій харчових виробництв повинен уміти будувати свою професійну діяльність на високому науково-педагогічному рівні, приймати обґрунтовані професійні рішення, самостійно добувати знання.

Фахівці Міжнародної комісії Ради Європи (програма *Defenitionand Selectionof Competencies*) визначають поняття компетентності (*competency*) як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби і виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей,

емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, всього того, що можна мобілізувати для активної дії.

На думку провідних вчених України основними групами компетентностей, які потрібно формувати, і яких потребує життя, є: соціальні, полікультурні, комунікативні, інформаційні, саморозвитку та самоосвіти, компетентності продуктивної та творчої діяльності. Тому одним із основних завдань вищої школи є формування компетентності, як загальної здібності до суспільної діяльності, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях до суспільної діяльності набутих завдяки навчанню. Поняття компетентність у нормативних документах не зводиться лише до знань і навичок, а належить до сфери складних умінь і якостей особистості [3].

При розгляді проблем модернізації освіти і визначення вимог до випускників вищих закладів освіти широко застосовується термін “професійна компетентність”. К. Шапошников розуміє категорію “професійна компетентність” як готовність і здатність фахівця приймати ефективні рішення в здійсненні професійної діяльності. Професійна компетентність “у цілому характеризується сукупністю інтегрованих знань, умінь і досвіду, а також особистісних якостей, що дозволяють людині ефективно проектувати й здійснювати професійну діяльність у взаємодії з навколишнім світом” [5, 143].

Професіоналізм і компетентність виступають як дві сторони, дві нерозривні, взаємопов’язані характеристики людини і як особистості, і як професіонала. Професіоналізм виступає як необхідна умова прояву компетентності, а компетентність – це і показник ступеня відповідності, адекватності професіоналізму і змісту компетенції посади [7, 174].

Для реалізації поетапного розвитку професійної компетентності випускника необхідно вже на першому курсі створити умови для свідомого вибору студентами подальшої власної спеціалізації у процесі вузівського навчання, усвідомлення ними життєвих мети та завдань у нових економічних умовах, розробки реальної програми особистих дій для досягнення працевлаштування та забезпечення власної кар’єри, глибокого розуміння студентами змісту та перспектив власної діяльності [2].

Проблемою вищої педагогічної школи України є підготовка викладача, якому відведено особливу роль у формуванні особистості учня. Саме він виховує такі риси характеру, як працьовитість, самостійність, відповідальність, ініціативність,

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА З ОСНОВ ТЕХНОЛОГІЙ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

наполегливість, терпіння, старанність, охайність, повага до людей, що створюють матеріальні блага.

Узагальнюючи вимоги до особистості викладача, які забезпечують його готовність до професійної діяльності, наука прагне об'єднати їх у більш узагальнюючі цілісні властивості. Перш за все до них належить професіоналізм і близьке до нього поняття "фахова компетентність", яке відображає єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення діяльності та характеризує його професіоналізм. Основою професіоналізму й фахової компетентності викладача вважають, насамперед, педагогічну вмільсть, яка передбачає володіння педагогічними вміннями й навичками, педагогічною майстерністю, які забезпечують грамотну та педагогічно доцільну організацію педагогічного процесу. Крім того, специфіка педагогічної діяльності вимагає від викладача володіння системою загальнокультурних, спеціальних і психолого-педагогічних знань. Ефективна педагогічна взаємодія, установлення міжособистісних взаємин з учнями можливі тільки при наявності у викладача широкого кругозору, загальної ерудиції, знань з різноманітних галузей соціальної, культурної, наукової, технічної інформації, на основі якої й формується творча, духовно багата особистість [6, 40].

Однак, насамперед, викладач повинен володіти системою психолого-педагогічних знань, знати особливості педагогічної діяльності, її структуру, вимоги, які вона висуває до особистості педагога. Крім того, він повинен володіти системою концептуальних знань, які допомагають йому усвідомлено будувати педагогічний процес: про сутність освіти як соціального явища, про місце й роль шкільного навчання в системі неперервної освіти, про функції навчання, про сучасні підходи до освіти тощо.

Викладачу також необхідні знання сутності процесу навчання, його закономірностей і принципів, особливостей і структури навчальної діяльності учнів, способів її організації, способів проектування навчального процесу та відбору змісту навчання, адекватних моделей, форм, методів і засобів навчання, основ процесу виховання учнів і способів організації виховного процесу в школі, сучасних педагогічних технологій, способів діагностики й аналізу результатів своєї педагогічної діяльності.

Сучасні вчені в галузі педагогіки виділяють у структурі фахової компетентності викладача кілька складових [4]:

1. Теоретична готовність викладача до

діяльності передбачає наявність у нього аналітичних, прогностичних, проєктивних, рефлексивних умінь.

2. Практична готовність викладача виявляється у зовнішніх уміннях, за допомогою яких здійснюються дії, які можна спостерігати. До них належать організаторські (мобілізаційні, інформаційні, розвивальні, орієнтаційні) та комунікативні (перцептивні, педагогічного спілкування, педагогічної техніки).

Зазначимо, що до спеціальних знань викладача з основ технологій харчових виробництв можна віднести знання сучасної техніки й виробничих технологій. Він повинен мати знання про рівень досягнень сучасної науки й техніки, структуру й організацію різних видів виробництва, їх сучасний стан, тенденції й перспективи розвитку, системи й засоби управління обладнанням, володіти знаннями про закономірності виробничих процесів, будову і принцип роботи обладнання, сучасні технології виробництва, принципи управління якістю продукції тощо. Рівень педагогічної майстерності викладача з основ технологій харчових виробництв залежить від його здібності синтезувати знання з різних галузей науки й практики, структурувати їх, адаптувати до рівня сприйняття.

Як на наш погляд, фахову компетентність викладача з основ технологій харчових виробництв можна визначити як сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що передбачає досконале володіння теоретичними і практичними навичками, вміння застосовувати їх у процесі професійної діяльності, здатність творчо і нестандартно вирішувати проблеми, нести відповідальність за наслідки своєї роботи а також професійне зростання шляхом постійного саморозвитку, самовдосконалення та самоосвіти.

Досліджуючи питання фахової компетентності ми визначили, що основними компонентами фахової компетентності майбутнього викладача з основ харчових виробництв є:

- соціально-правова компетентність;
- персональна компетентність;
- спеціальна компетентність;
- ауто компетентність;
- екстремальна компетентність.

У зв'язку з цим перед установами професійної освіти стоїть завдання випуску висококваліфікованих, компетентних фахівців для всіх галузей народного господарства. На сучасному етапі розвитку освіти необхідно не тільки зберегти сильні сторони системи професійної освіти, а й зробити її гнучкішою і адаптивною, такою, що відповідає запитам

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА З ОСНОВ ТЕХНОЛОГІЙ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

економіки і ринку праці. Основою освіти мають стати не стільки навчальні дисципліни, скільки способи мислення та діяльності. Необхідно не лише випустити фахівця, який одержав підготовку високого рівня, а й включити його вже на стадії навчання в розробку нових технологій, адаптувати до умов конкретного виробничого середовища, зробити його провідником нових рішень, готовим до мобілізації в конкретних виробничих ситуаціях своїх знань, умінь і досвіду.

Зміни у сфері харчової промисловості обумовлюють необхідність формування у майбутнього викладача з основ технологій харчових виробництв особливих надпрофесійних, а точніше – екстрафункціональних знань, умінь і навичок, властивостей, якостей і здібностей, що забезпечують його професійну мобільність, конкурентоспроможність і соціальну захищеність.

Тому в програми підготовки майбутніх викладачів з основ технологій харчових виробництв у вищих навчальних закладах необхідно вносити зміни, які б дозволили майбутнім викладачам з основ технологій харчових виробництв оволодіти саме тими знаннями й умінями, які їм будуть потрібні в сучасному виробництві та дозволять більш професійно виконувати завдання, що ставить перед ними зміст оновленої програми. Кожен викладач вищого навчального закладу в рамках дисциплін, які він викладає, повинен побачити зміст своєї дисципліни в загальному процесі підготовки майбутнього викладача й докласти всіх можливих зусиль для якісної фахової підготовки цього фахівця.

Висновки. Проблема формування фахової компетентності майбутнього викладача з основ технологій харчових виробництв потребує подальшого дослідження як у змістовному, так і в методичному аспектах. Так, недостатнім є наукове обґрунтування змісту навчання майбутніх викладачів з основ технологій харчових виробництв. Потребує також впровадження ефективних педагогічних технологій в процес

навчання, що сприятиме кращому розкриттю змісту та засвоєнню студентами знань і вмінь. Це дасть можливість усунути протиріччя між: сучасними вимогами до викладача та фактичним рівнем їх педагогічної майстерності; потребами студентів у якісній фаховій підготовці і наявною системою вивчення профільних дисциплін; входженням системи освіти України до Болонської угоди, що передбачає стандартизацію освіти у вищій школі, і відсутністю єдиного науково обґрунтованого стандарту для всіх відповідних вищих навчальних закладів, новими знаннями про техніку, технологію, організацію та безпеку діяльності, методика викладання та наявними освітніми профільними програмами; розвитком сучасного виробництва і рівнем підготовки фахівців, які працюють у ньому.

1. *Болонський процес у фактах і документах / упорядники: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш та ін. – Тернопіль: Вид. "Економічна думка" ТАНГ, 2003. – С. 50.*

2. *Кривильова О.А., Професійне становлення інженера-педагога в умовах вищого навчального закладу / О.А. Кривильова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2013. – № 38 – 39. – С. 339 – 403.*

3. *Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти//Освіта України. – 2001. – №6. – С. 4.*

4. *Латышев В.Л. Психолого-педагогические аспекты подготовки преподавателей к работе в условиях информатизации образования // Мир психологии. – 2005. – №1. – С. 103 – 115.*

5. *На пути к толерантному сознанию / [отв. ред. А.Г. Асмолов]. – М.: 2000. – С. 255.*

6. *Педагогика: учеб. пособие для студ. пед. учеб. заведений / В.А. Сластёнин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко и др. – М., 1998. – С. 658.*

7. *Райт Г. Государственное управление / Пер. с англ. А. Дукенбелева, В. Тыкалевой. – Бишкек: Эдпек, 1997. – С. 272.*

Стаття надійшла до редакції 25.02.2015

“Шой, хто по-справжньому любить свою Батьківщину, з усякого погляду справжня людина”.

*Василь Сухомлинський
видатний український педагог*

